

... Savulaik ar Jāņu vainagiem esam zīlējušas

Anna Kārkle, Līvāni, Latgale

Pirmo vainagu iemācījās pīt jau agrā bērnībā. Tas bija pieneņu ziedu vainadziņš. Pieneņu vainagu man iemācīja pīt vecākās kaimiņu meitenes. Vainagus pinām piemājas pļaviņā, apvijot ziedu ap ziedu.

Kad paaugāmies, mana mamma Ksavērija Vaivode mums abām ar māsu mācīja pīt Jāņu vainagus. Mums mājās bija savs Jānis (mans tēvs), vēlāk arī māsasvīrs Jānis. Viņiem pinām ozolu vainagus. Ozollapu vainagu pinot, jāņem vērā, ka vislabāk vainagu pīt no sīkiem zariņiem. Lai vainags sanāktu stingrs un nejuktu, ozolzariņus var ar šņorīti pīt klāt biežākai linu auklai vai pabiezākam striķim, kas kalpo par vainaga pamatni. Šur tur ozolu vainagā ieliekam arī pa kādam ziedam. Visbiežāk tās ir margrietiņas. Tās mīlestībai. Agrāk vainagu pinām arī kaimiņu saimniekam Jānim. Tad gājām viņu aplīgot un sētu izpuškot.

Lielāku meistarību prasa meitu vainagu darināšana. Meitu vainagiem

Folkloras kopas "Ceiruleits" vadītāja
Anna Kārkle

Ar mazmeitu Madlēnu

var iepīt iekšā visu, kas pļavā atrodams. Saulgriežu laikā katra zālīte ir enerģijas pārbagāta. Gadu gadiem vainagus pinam pēc pušķīšu metodes. Vispirms ņem ziedus ar garākiem kātiem, ar diegu tiem piesien klāt otru ziedu pušķīti, tad trešo, tad ceturto. Un tā uz priekšu, līdz izveidojas pietiekami gara vītne. Man patīk kupli vainagi, tādēļ pušķīšus veidoju biežākus — no diviem, trim, pat četriem ziediem katrā. Jo pušķītis biežāks, jo vainags būs kuplāks. Var improvizēt, izdomāt rakstu jeb salikt pušķīšus noteiktā secībā, piemēram, pa krāsām — baltus, zilus, dzeltenus, sarkanus utt. Kad vītne ir pietiekami gara (to apliek ap galvu piemērišanai), abus galus stiprina kopā. Liekos kātus nogriež. Kātus var noslēpt, uzsienot tiem virsū vītenes sākuma galu.

Mūsu pusē tā īsti neizceļ vienu

“īsto” jāņuzāli. Tautā izplatīts ticējums, ka “visa laba Jāņu zāle, ko plūc Jāņu vakarā”. Ar šādu domu es darīnu savu Jāņu vainagu. Vainagā iepinu dažādus ziedus, smilgas, pat nezāles — visu, ko vien īsi pirms Līgo vakara staigājot pa pļavām ieraugu. Manā vainagā parasti ir tradicionālās pļavas puķes — margrietiņas, madaras, sarkanais āboliņš, raspodiņi, nārbulis, vanagnadziņi, pēterenes, ilzītes, vīgriežu pumpuri, dažādas smilgas un citi augi — vībotnes, suņuburkšķi, usnes, koku un krūmu zariņi — pīlādzis, jasmīns. Iepinu arī pa kādam ziedam no sava puķu dārza — peonijas un rozes. Pati vienmēr izvēlos šādu raibumraibo vainagu. Savām meitām kādreiz pinu vainadziņus tikai no viena veida ziediem — no zilām rudzupuķēm, baltām margrietiņām vai sarkanā āboliņa. Smaržai vainagā var iepīt piparmētru, jasmīnu vai kāršrozītes. Tagad manas meitas pašas prot sev nopīt ļoti skaistus vainagus. Es dažreiz pinu vainagus savām mazmeitām. Bērniņā, kad abas ar māsu

gājām ganos, Zāļu dienas vakarā visām govīm pinām vainagus. Kad saimnieki atnāca pēc lopiem, mums par vainagu pīšanu tika pa konfekšu sauļai.

Savulaik par ziediem man stāstīja mamma. Viņa bija īsta zāļu pazinēja, zināja zālīti katrai kaitei. Istabas augšā viņai bija vesela zāļu tēju žāvētava.

Mūsu pusē daudzām zālītēm bija vietējie nosaukumi pelašķi (žyužōni), pīlādži (cārmyukšis), piparmētras (soltōs mātrys), smaržīgās rūtas (pelieji), vīgriezes (vīraksnes), matainās sievmētras (smerdeles), trejdaivu sunīši (akļi) utt.

Savulaik mūsu puses teicēja Tekla Ušacka stāstīja, ka vainagā esot jāiepin rāsas krēsliņš, — tas acu gaišumam, asinszāle — veselībai, madara — skaistumam, pīlādži — aizsardzībai, margrietīņa — mīlestībai. Vasaras saulgriežos pie ārdurvīm zem paklājiņa esot jānoliek nātre, lai ļaunums mājā netiek iekšā. Cenšos ieklausīties viņas padomā.

Savulaik ar Jāņu vainagiem esam arī zīlējušas. Laidām vainagus upē. Ja vainagi satiekas, tad drīzumā gaidāmas kāzas.

Pēc svētkiem vainagu nekad nemetu ārā, bet paglabāju, lai nākamajos svētkos varu ar to piedalīties dažādos rituālos. Tāpat arī zāļu pušķi turu sasietu virs sava darbgalda, jo šīm zālītēm piemītot īpaša enerģija. Vainagi grezno arī manu māju. Uz vadža pie mājas ārdurvīm vienmēr ir pakārts vainags. Katram laikam savs — savs Ziemas saulgriežiem, savs Vasaras saulgriežiem un Rudenājiem, savs arī Lieldienām.

Siltas atmiņas man palikušas no bērnības, no Zāļu vakara manās vecāku mājās. Kas tā bija par ligošanu, kad vienuviet sanāca viss Vanagu ciems! Jāņu uguns kuri iemirdzējās visos apkārtesošajos ciemos. Teicējas Annas Kažas meita Sofija bija izcila muzikante un dziesmu zinātāja. Viņa bija mūsu kopā turētāja. Visi dziedājām, dancojām un līksmojām līdz rītam. Man kā vasaras saulgriežu bērnam Jāņu laiks ir īpašs.

Es vainagā tiešām pinu visas zālītes, kuras varu tobrīd atrast pļavā. Vienu zālī īpaši neizceļu. Aizmirsu vēl pieminēt ežgalvīti. Man mamma kādreiz manām meitām darināja ežgalvīšu vainagus. Kas tie bija par aromātiskiem un krāšņiem vainagiem!

Jāņuzāle — ežgalvīte

Novēlējums:

Ņemsim spēku no jāņuzālēm!

Četstere, l. 100 vainagi Latvijai. - 2022. - 249. - 251. lpp